

SFÂNTA PARASCHEVA DE LA IAȘI ÎN PICTURA PĂRINTELUI ARSENIE BOCA

dr. Nazen Ștefania Peligrad

Keywords: erminia Sfintei Parascheva, iconografia părintelui Arsenie Boca, biserica Sf. Anton, fresca de la Drăgănescu, viața eshatologică, harul duhovnicesc ortodox.

Despre părintele Arsenie Boca *fig. 1* (29 septembrie 1910 - 28 noiembrie 1989) s-a scris mult în ultima perioadă, în special mărturii legate de sprijinul necondiționat arătat față de nevoițelor oamenilor, și încet începe să se contureze și partea artistică a mesajelor teologice din creația sa.

În studiul nostru centrul de interes este redarea prin pictură a forței discursului iconografic al harului duhovnicesc ortodox. Urmărit și hărțuit de Securitate părintele Arsenie (numit *Străjerul cel sfânt, Cum este crinul între spini*. (Cântarea cântărilor 2,2)¹ sau *Sfântul Ardealului*) nu a încetat nici o clipă să îl mărturisească pe Iisus Hristos ca Fiu al lui Dumnezeu și să păstreze o permanentă relație între cultură și credință. Prin artă persoana își menține identitatea și relația cu Dumnezeu, fiind o cărare de mântuire. Opera Părintelui este o moștenire pe care poporul român este responsabil să și-o însușească pentru că este singurul mod de a ne recăpăta demnitatea și de a merge pe *Cărarea Împărăției*.

Părintele Arsenie Boca s-a născut în satul Vața de Sus din comuna Vața de Jos, județul Hunedoara.² A fost botezat cu numele de Zian-Vălean (Zian se presupune că provine de la sărbătoarea Sânzienelor, care coincide cu ziua Nașterii Sfântului Ioan Botezătorul, 24 iunie). A urmat liceul „Avram Iancu” din Brad absolvind ca șef de promoție.

Din 1929 a studiat teologia la Sibiu, iar din 1933 Mitropolitul Nicolae Bălan l-a trimis să urmeze cursurile de Arte Plastice din București. I-a avut ca profesori pe Francisc Șirato, Costin Petrescu și Francisc J. Rainer, ultimul era de la Facultatea de Medicină.³ Totodată începea și colaborarea cu părintele Stăniloae, în traducerea Filocaliei, decorată cu îndemânarea și sensibilitatea părintelui Arsenie. În anul 1935

1. Părintele Arsenie Boca, *Cuvinte vii*, tipărită cu binecuvântarea Prea Sfințitului Dr. Daniil Stoenescu Episcop-locoțiitor de Vârșeț, Deva, 2006, p. 7-8.

2. *Ibidem*, p. 24 și ur.

3. ****Părintele Arsenie Boca, Biserica de la Drăgănescu – Capela Sixină a Ortodoxiei Românești*, Ediție îngrijită de Episcop Dr. Daniil Stoenescu și Monahia Zamfira Constantinescu, cu binecuvântarea Prea Sfințitului Dr. Daniil Stoenescu, Episcop-locoțiitor de Vârșeț, Deva, 2005, p. 12.

a fost hirotonit diacon celib, iar în 1939 a absolvit Academia de Arte plecând pe Muntele Athos.

1945-1948 - a fost anchetat de Securitate la Râmnicu Vâlcea, Brașov, Făgăraș.

1948 - a fost mutat de la Mănăstirea Sâmbăta la Mănăstirea Prislop, tot ca stareț.

1950 - Părintele a fost înlăturat din stăreție când Prislopul a devenit mănăstire de maici

1951-1952 - pe 15 ianuarie 1951 a fost arestat de la Prislop și dus la Canal, de unde a fost eliberat după un an reîntorcându-se la Prislop.

1955 - a fost anchetat și arestat 6 luni de Securitate la Timișoara.

1959 - 1961 a fost îndepărtat din mănăstire împreună cu maicile și stareța Zamfira Constantinescu. I s-a interzis să slujească. A fost angajat ca pictor secund pe lângă pictorul Vasile Rudeanu la Biserica Sfântul Elefterie din București. După aceea a lucrat la Atelierul de Pictură al Patriarhiei, de la Schitul Maicilor. Până la pensionare a locuit pe str. Litovoi Voievod în București. O perioadă a locuit și maica Zamfira Constantinescu.

1968 - 1983 A ieșit la pensie și a început pictura bisericii de la Drăgănescu.

1983-1989 S-a mutat la Sinaia. În aprilie 1989 a fost vizitat ultima oară de securiști, și pe 28 noiembrie a trecut la cele veșnice.

În interiorul primitor al bisericii Sfântul Anton⁴ de la Curtea Veche se găsește pe un perete al naosului icoana Sfintei Parascheva⁵ de la Iași *fig. 2* pictată de părintele Arsenie Boca. Icoana a fost descoperită de Alexandru Valentin Crăciun în anul 2007

4. Biserica Sfântul Anton - Curtea Veche din București, a fost construită de Voievodul Mircea Ciobanul, (1545-1553 și 1558-1559) ca Biserică Domnească, pe zidurile fostei biserici, ridicată inițial de Mircea cel Bătrân, care a întemeiat și prima Curte Domnească în Cetatea Dâmbovița (București în anii 1398-1401). <http://www.crestinortodox.ro/biserici-manastiri/mitropolia-munteniei-dobrogei/parohia-sf-anton-curtea-veche-68141.html>. "În secolul al XIX-lea existau mahalalele Sfântului Anton, din jurul bisericii și ele apăreau în lista din anul 1852 a lui Borroczyń". Constantin C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, ediție a III-a rev. și îngrijită de Dinu C. Giurescu, Editura Vremea 2009, p. 700.

5. Sfânta Parascheva de la Iași s-a născut pe 14 octombrie în secolul al XI-lea, în satul Epivat, nu departe de Constantinopol. Auzind în copilărie textul *Oricine voiește să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea sa și să-mi urmeze Mie* (Marcu 8, 34). Înainte de a împlini 20 de ani pleca la Constantinopol unde a cunoscut învățătura duhovnicească de la călugări care au sfătuit-o să meargă la mănăstirea Maicii Domnului de la Heraclea, apoi s-a îndreptat spre Ierusalim unde a nevoit într-o mănăstire de călugărițe în pustiul Iordanului. La vârsta de 25 de ani sfântul Varlaam îi apare într-un vis spunându-i: *Să lași pustia și la moșia ta să te întorci, că acolo ți se cade să lași trupul pământului și să treci din această lume către Dumnezeu, pe Care L-ai iubit*. La 2 ani după ce se întoarce în locurile natale este înmormântată ca o necunoscută aproape de mare. După câțiva ani trupul neînsuflăit al unui marinar ajunge la țarm fiind îngropat lângă sfânta Parascheva. Noaptea ea apare în visul unuia dintre cei care au săpat groapa marinarului și îi spune să îi ducă trupul la biserica Sfinților Apostoli din Kallistrateia. Moaștele sfintei au ajuns în Moldova în anul 1641 și au fost așezate în biserica Sfinții Trei Ierarhi din Iași. www.crestinortodox.ro.

înainte de Rusalii, restaurată și expusă în biserică⁶. Tehnica icoanei este mixtă fiind prezente metaloplastia în redarea fondului, trimitere la icoanele rusești și uleiul pe lemn. Datează din anul 1965 după cum își amintește părintele Ioan Tudorache. Discretă, silueta Sfintei se detașează prin modul de reprezentare de celelalte icoane din biserică, și cu atât mai mult de fresca care acoperă spațiul compozițional al acestui locaș de cult. Icoana păstrează amprenta inconfundabilă a părintelui Arsenie caracterizată prin armonii cromatice calde, eliminarea negrului din contur, glasiuri atent elaborate, luminozitatea reprezentării prin estomparea culorilor cu alb. Austeritatea ascetismului bizantin lipsește umanizând fizionomia Sfintei Parascheva. Chipul cuvios al Sfintei este luminos și blând, pictat cu o ușoară influență în stilul tablourilor religioase occidentale *fig. 3*. Trăsăturile sunt clare, frumos conturate, ochii mari te urmăresc amintind de frumusețea cromatică a mozaicurilor de la Ravenna. Se observă un interes în urmărirea anatomică a proporțiilor fizionomice ale Sfintei. Ea este reprezentată frontal, figură întregă, ținând în mâna stângă crucea latină, iar în cealaltă mătăniile. Este îmbrăcată într-un peplos strâns la mijloc cu o cingătoare roșie, acoperit cu vâl albastru și manta violet cu o margine aurie. În partea inferioară a veșmântului apar pe verticală crucea, lancea și bățul cu un burete înmuiat în oțet (simboluri vizuale ale patimilor lui Hristos) *fig. 4*. Purpura albastră era un simbol al statutului social roman.⁷ Faldurile veșmântului respectă formele anatomice dominând prin contrastul clar-obscur. Hainele sunt o formă de comunicare, făcând vizibil statutul unei persoane. Veșmintele Sfintei Parascheva comunică valori morale legate prin gesturi, ritualuri, semne și legi⁸. Toate pot fi folosite ca semne informaționale alăturate unui individ sau grup de identități pentru a transmite un mesaj⁹, de castitate, jertfă și smerenie. Acest tip iconografic implică punerea în interacțiunea limbajului corpului uman prin gesturi și poziții a unor importante date vizuale, păstrând tipurile de expresie ale reprezentării Bisericii prin canoane. Trăirile spirituale sunt cu atât mai intense cu cât imaginea Sfintei se conturează dintr-un fundal de aur. Părintele Arsenie a mers la Chișinău unde a învățat pictura bisericească și poleitul icoanelor.¹⁰ Dacă este să ne luăm după studiile sistematice ale lui Johannes Itten, galbenul este "cea mai luminoasă dintre toate culorile."¹¹

Părintele Arsenie a creat în pictura lui armonii canonice prin simbolurile cromatice

6.*** *Părintele Arsenie Boca, o viață închinată schimbării vieții noastre*, ediție îngrijită de Natalia Corlean, Editura Agaton, ed. a II-a revăzută, Făgăraș, 2012, p. 215.

7. K. Olson, *Fashioning the female in Roman Antiquity*, Chicago, Illinois, December 1999, p. 15.

8. P. Perrot, *Fashioning the Bourgeoisie: A History of clothing in the Nineteenth Century*, Princeton, 1994, p. 3.

9. *Ididem*, 218.

10. A fost plecat între anii 1944-1945. www.doxologia.ro

11. L. Lăzărescu, *Culoarea în artă*, Editura Polirom, București, 2009, p. 49.

liturgice medievale admise începând cu secolul al XIX-lea și susținute de Papa Inocențiu al III-lea în secolul al XII-lea:

- Albul- adevărul, puritatea, bucuria;
- Roșu- focul, sângele Mântuitorului, iubirea divină;
- Verdele- viața;
- Violetul - pocăința;
- Albastrul - cerul, virtutea, înțelepciunea divină;
- Purpuriul - puterea divină și triumful regal.¹²

În Biserica ortodoxă predomină culorile roșu, alb, negru și auriu.¹³ Simbolurile cromatice din pictura părintelui Arsenie pot fi înțelese prin analiza lor semantică din percepția vizuală. Armoniile policrome ale contrastelor cald-rece, clar-obscur și complementar au fost realizate prin modulații subtile, condiționate de apropierea distanțelor valorice. Tonalitățile izocrome ale icoanei Sfintei Parascheva definesc gamele de umbre prin tonurile întunecate de albastru-violet cerându-le pe cele luminoase de ocră auriu -portocaliu.

Într-o înțelegere neo-bizantină și neoisihastă stilul părintelui Arsenie Boca respectă iconografic „fundamentele teologiei ortodoxe”¹⁴. Icoana Sf. Parascheva de la Iași respectă stilul picturii de la Drăgănescu.¹⁵

Registrele iconografice de la Drăgănescu¹⁶ vorbesc despre viața eshatologică a lumii lui Dumnezeu având un mesaj profetic. O altă reprezentare a Sfintei Parascheva (bust în medalion *fig. 5*) se află pe o coloană din stânga naosului de la intrarea în biserica de la Drăgănescu, lângă patriarhul Iustin Moisescu. Este alături de alți nouă sfinți ai Bisericii Ortodoxe Române: Sf. Iosif cel Nou de la Partoș, Sf. Ierarh mucenic Ilie Iorest, Sf. Ierarh mucenic Sava Brancovici, Sf. Cuvios mucenic Visarion Sarai, Sf. Cuvios mucenic Sofronie de la Cioara, Sf. Mucenic Nicolae Oprea Miclăuș din Săliște, patriarhul Justinian al Bisericii Ortodoxe Române, Sf. Ierarh Calinic de la Cernicași patriarhul Iustin Moisescu¹⁷. Medalioanele sunt încadrate de flori legate

12. *Ibidem*, p. 73.

13. *Ibidem*.

14. *Ibidem*, p. 196.

15. Alexandru Valentin Crăciun, *Pictura veșniciei. Pictura Părintelui Arsenie Boca*, în *Lumea Credenței*, anul V, nr. 9 (50), București, Septembrie 2007.

http://www.lumeacredintei.com/sct_6/c_1/yy_2007/art_277/privirea_venicieii_pictura_printelui_arsenie_boca.htm

16. Biserica de la Drăgănescu păstrează o smerită mărturisire ortodoxă de credință exprimată plastic. ****Părintele Arsenie Boca, Biserica de la Drăgănescu – Capela Sixină a Ortodoxiei Românești*, Ediție îngrijită de Episcop Dr. Daniil Stoenescu și Monahia Zamfira Constantinescu cu binecuvântarea Prea Sfințitului Dr. Daniil Stoenescu, Episcop-Loctiitor de Vârșeț, Deva, 2005, p. 22.

17. *Ibidem*, p. 137.

prin cruci și noduri.¹⁸ Este reprezentată cu o cruce în mâna dreaptă, cu un șir de metanii în stânga și cu un sul pe care scrie: *La început luptă și osteneală multă este celor ce se apropie de Dumnezeu, iar pe urmă bucurie și pace negrăită.*¹⁹ Prezența Sfintei Parascheva alături de părintele Iustin nu este întâmplătoare continuând mesajul acestuia "Nu va putea omul avea pace pe pământ, de nu va avea pace cu Dumnezeu".²⁰ Împăcarea cu Dumnezeu nu se poate face decât prin ascultare, jertfă, smerenie, puritate sufletească și trupească simbolizate prin Sfânta Parascheva de la Iași. Are aureolă cu contur alb și roșu. Drapajul veșmântului este redat prin hașură și laviuri cu intensități reci. Impresia de unitate monolită este dată și de respectarea axei verticale, prin sublinierea diferitelor contururi cu valori diferite pentru a obține senzația de echilibru static. Față de icoana de la biserica Sfântul Anton, în iconografia de la Drăgănescu domină un desen intenționat schematic pentru a transmite un mesaj. Este posibil să mai existe și alte icoane ale Sfintei Parascheva de la Iași pictate de părintele Arsenie Boca, care așteaptă să fie "văzute" de cei din jur.

Fresca de la Drăgănescu este *Cărarea Împărăției* care descrie faptul că de la "Dumnezeu ieșim, petrecem pe pământ o vreme și iarăși la Dumnezeu ne-ntoarcem. Fericit cine se-ntoarce și ajunge iar Acasă, rotunjind ocolul. Aceasta este cărarea. Unii însă nu se mai întorc...."²¹

Părintele Arsenie a urmărit în programele iconografice pe care le-a pictat atât mesajul profetic cât și senzația de ordine și unitate prin corespondența dintre culori, forme, valori, accente valabile în teoriile lui Johannes Itten²², André Lhote, Albert Henry Munsell etc. îmbinate cu moștenirea canonică bizantină de respectare a spațiului compozițional.

SUMMARY

The painting of father Arsenie has a prophetic message and also is important for the original artistic way to represent the theological scenes.

The Parascheva Saint from Iași is represented in the painting of father Arsenie as a young and fragile woman. She appears in the icon from the Anton church from

18. *Ibidem*, p. 26.

19. *** *Mormântul cald de la Prislop*. Mărturii despre părintele Arsenie Boca apărute în Lumea Credinței, ediție îngrijită de Răzvan Codrescu, Editura Lumea Credinței, București, 2012, p. 136.

20. ****Părintele Arsenie Boca, Biserica de la Drăgănescu – Capela Sixină a Ortodoxiei Românești*, Ediție îngrijită de Episcop Dr. Daniil Stoenescu și Monahia Zamfira Constantinescu cu binecuvântarea Prea Sfințitului Dr. Daniil Stoenescu, Episcop-Loctiitor de Vârșeț, Deva, 2005, p. 136.

21. Ieromonah Arsenie Boca, *Cărarea Împărăției*, tipărită cu binecuvântarea Prea Sfințitului dr. Timotei Sevcicu, Episcopul Aradului și Hunedoarei, ediția a IV-a îngrijită de preot conf. Dr. Simion Todoran și Monahia Zamfira Constantinescu, Editura Sfintei Episcopii Ortodoxe Române a Aradului, 2003, p. 13.

22. Johannes Itten, *Kunst der Farbe*. Otto Maier Verlag, Ravensburg 1961.

Bucharest and in the iconographic program in fresco from the Drăgănescu church. Both representations are in a Neo-Byzantium style according to the canons of the Orthodox Church.

Bibliografie:

Părintele Arsenie Boca, *Cuvinte vii*, tipărită cu binecuvântarea Prea Sfințitului Dr. Daniil Stoenescu Episcop-loctiitor de Vârșeț, Deva, 2006.

Ieromonah Arsenie Boca, *Cărarea Împărăției*, tipărită cu binecuvântarea Prea Sfințitului dr. Timotei Sevcicu, Episcopul Aradului și Hunedoarei, ediția a IV-a îngrijită de preot conf. Dr. Simion Todoran și Monahia Zamfira Constantinescu, Editura Sfintei Episcopii Ortodoxe Române a Aradului, 2003.

Alexandru Valentin Crăciun, *Pictura veșniciei. Pictura Părintelui Arsenie Boca*, în *Lumea Credenței*, anul V, nr. 9 (50), București, Septembrie 2007.

Constantin C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, ediție a III-a rev. și îngrijită de Dinu C. Giurescu, Editura Vreamea 2009.

Johannes Itten, *Kunst der Farbe*. Otto Maier Verlag, Ravensburg 1961.

L. Lăzărescu, *Culoarea în artă*, Editura Polirom, București, 2009.

*** *Mormântul cald de la Prislop*. Mărturii despre părintele Arsenie Boca apărute în *Lumea Credenței*, ediție îngrijită de Răzvan Codrescu cu binecuvântarea Prea Sfințitului Dr. Daniil Stoenescu, Episcop-loctiitor de Vârșeț, Editura Lumea Credenței, București, 2012.

K. Olson, *Fashioning the female in Roman Antiquity*, Chicago, Illinois, December 1999.

P. Perrot, *Fashioning the Bourgeoisie: A History of clothing in the Nineteenth Century*, Princeton, 1994.

*** *Părintele Arsenie Boca, o viață închinată schimbării vieții noastre*, ediție îngrijită de Natalia Corlean, Editura Agaton, ed. a II-a revăzută, Făgăraș, 2012.

*** *Părintele Arsenie Boca, Biserica de la Drăgănescu – Capela Sixină a Ortodoxiei Românești*, Ediție îngrijită de Episcop Dr. Daniil Stoenescu și Monahia Zamfira Constantinescu cu binecuvântarea Prea Sfințitului Dr. Daniil Stoenescu, Episcop-Loctiitor de Vârșeț, Deva, 2005.

P. Perrot, *Fashioning the Bourgeoisie: A History of clothing in the Nineteenth Century*, Princeton, 1994.

www.crestinortodox.ro.

www.doxologia.ro

<http://www.crestinortodox.ro/biserici-manastiri/mitropolia-munteniei-dobrogei/parohia-sf-anton-curtea-veche-68141.html>

http://www.lumeacredintei.com/sct_6/c_1/yy_2007/art_277/privirea_veniciei_pictura_printelui_arsenie_boca.htm

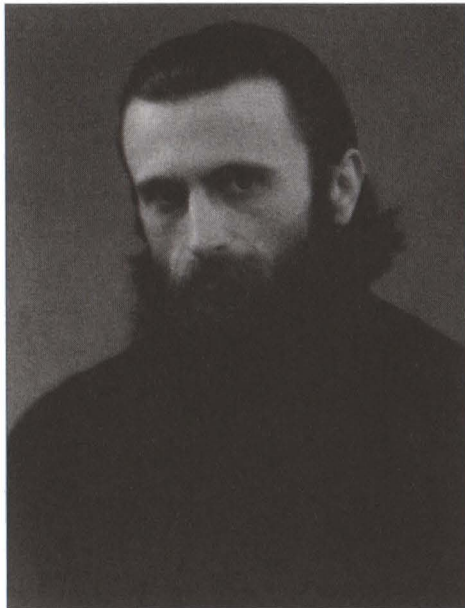

Fig. 1 Părintele Arsenie Boca –sursă internet

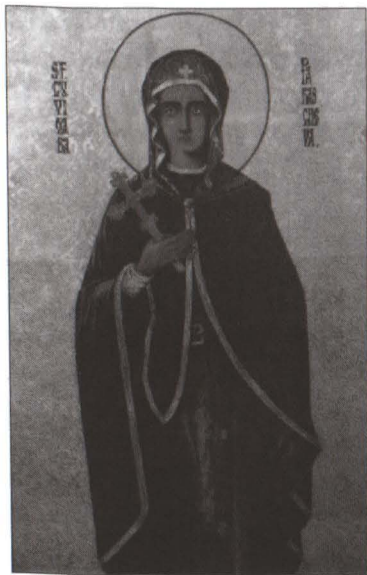

Fig. 2 Sfânta Parascheva de la Iași, icoană
aflată în biserica Sfântul Anton din București,
foto. Nazen Peligrad

Fig. 3 detaliu din portretul icoanei sfintei
Parascheva

Fig. 4 detaliu din icoana Sfântei Parascheva de la Iași, icoană aflată în biserica Sfântul Anton din București

Fig. 5 Portretul sfintei Parascheva de la Iași, frescă, biserica Drăgănescu, în *****Părintele Arsenie Boca, Biserica de la Drăgănescu – Capela Sixină a Ortodoxiei Românești**, cu binecuvântarea Prea Sfințitului Dr. Daniil Stoenescu, Episcop-Loctiitor de Vârșeț, Deva, 2005, p. 143.